

YENİ BELEDİYE YASASI İLE MAHALLE YÖNETİMİ

Seyit KOÇBERBER*

1.GİRİŞ

Mahalle sözlük anlamı ile belediyelerin sınırları içinde meskun alanlarda yer alan ve bu belirli sınırları içinde yaşayan hemşehrilerle ilgili bazı hizmetleri gören küçük idari birimlerdir (Aytaç, 1995:29). Bu kuruluşlara mahalle idaresi de denilmektedir. Yerel seçimlerle iş başına gelen mahalle muhtarı, yerel bir yönetici gibi algılanmasına rağmen gerçekte merkezi yönetimin bir görevlisidir. Bir çok kanunda mahalle muhtarına görev verilmiş ancak görevlerini gerçekleştirebilmesi için hiçbir yetki verilmemiştir. Mahalle muhtarlığının tüzel kişiliğinin olmaması nedeniyle, muhtar, gerekli yerlerde mahalleyi temsilde edemez.

Hukuki durumu özetle bu halde olan mahalle yönetimi, 5272 sayılı Belediye Kanunu ile yeniden tanımlanmış, 1580 sayılı eski Belediye Kanunundan farklı olarak yeni kanunda mahalle yönetimi ile belediye yönetimi daha çok ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma da mahalle yönetiminin tarihi gelişimi ele alınacak, hukuki durumu tespit edilecek ve yerel yönetim anlayışı açısından yeni belediye yasasının ne gibi değişiklikler getirebileceği irdelenmeye çalışılacaktır.

2. MAHALLE YÖNETİMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Osmanlıdan günümüze taşınan bir kurum olan mahalle yönetiminin tarihi belediye yönetiminden daha eskidir. Osmanlıda mülki, beledi (kentsel) ve adli teşkilatın ilk basamağını mahalleler oluşturur (Palabıyık, Atak, 2002:334). Mahalle, kaza, nahiye biçiminde örgütlenme arasında farklılıklar bulunur. Kazaları kadılar, nahiyeleri naipeler, mahalleleri ise imamlar idare etmektedir. Geleneksel Osmanlı mahallesi sınıf ve statü farklılığına göre değil, etnik ve dinsel farklılığa göre biçimlenmiştir (Ortaylı, 1979:196). Bu anlamda Müslüman mahallelerinden imamlar sorumlu olurken, gayri Müslim mahallelerinden ise "kocabaşı" ve papazlar sorumludur (Eryılmaz, 1992:215).

* Sayıştay Başkanetçisi

İmamlar mahalle halkının tercihleri de göz önünde tutularak, kadının önerisi ve padişahın fermanıyla atanmaktadır. İmamlar dini görevlerinin yanında doğum, ölüm, evlenme, boşanma, ikametgah değiştirme gibi nüfus işlemlerini takip edip, medeni hal kayıt ve sicilleri tutmuşlardır. Cenaze defin izinlerini vermişlerdir. İmamlar aynı zamanda halkın küçük anlaşmazlıklarını çözme görevini de yüklenerek bir nevi sulh hukuk mahkemesinin görevini ifa etmişlerdir (Palabıyık, Atak, 2002:335).

Günümüz anlamında mahalle yönetiminin temelini oluşturan ilk muhtarlık örgütü İstanbul da 1829 yılında kurulmuştur. Yeniçeri ocağını kaldıran II. Mahmut İstanbul'un güvenliğini sağlamak amacıyla muhtarlık örgütünü kurdurmuştur. İlk muhtarlığın seçimle mi yoksa atanmayla mı geldiği konusunda İdare teşkilatı tarihçileri arasında ihtilaf vardır. Prof. Dr. Osman Nuri Ergin Muhtarların seçimle işbaşına geldiğini söylerken, Prof. Dr. Musa Çadırcı ise atandıklarını bildirmektedir. İmamın görevlerini üstlenen muhtarlar bu dönemde imamlara göre daha yetkilidirler (Palabıyık, Atak, 2002:336).

Mahalle yönetimine ilişkin ilk yasal düzenleme 1864 yılında "Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi" ile yapılmıştır. Bu nizamnamece mahalle oluşumu, muhtar ve ihtiyar heyetinin seçimi ve muhtarın görevleri belirlenmiştir. Daha sonrasında 1876 yılında çıkarılan "İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi" ile mahalle yönetimin görevleri daha ayrıntılı bir şekilde belirlenmiştir.

1913 tarihinde çıkarılan "İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati" ile mahalle yönetimleri ile ilgili tüm düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır. Buna rağmen mahalle yönetimlerinin gördüğü hizmetlerin hangi kurumlarca görüleceği düzenlenemediği için mahalle yönetimleri, yasal dayanağı olmadığı halde devam etmiştir. (Palabıyık, Atak, 2002:337).

Bu fiili durum, Cumhuriyetin ilanından sonra da, 1930 tarihli 1580 sayılı "Belediye Kanunu" çıkarılana değin sürmüştür. 1580 sayılı kanunun 8 inci maddesinde mahalle kurulması düzenlenmesiyle birlikte fiili durum yasal hale gelmiştir. Fakat, Belediye Kanunu'nun çıkarılmasından sadece üç yıl sonra 10.03.1933 tarih ve 2295 sayılı Kanunla mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri tekrar kapatılmıştır. Ancak, geçen zaman içinde mahalle yönetimin yokluğunun neden olduğu boşluk doldurulamadığı için 05.04.2004 tarih ve 4541 sayılı Kanun ve 26.04.1945 tarih 3/2413 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen Tüzük ile mahalle muhtarlığı tekrar düzenlenmiştir. Adı geçen yasal düzenleme küçük bazı değişikliklerle birlikte günümüze kadar gelmiş ve günümüzde de geçerliğini korumaktadır.

3. MAHALLE YÖNETİMİNİN HUKUKİ DURUMU

Mahalle Yönetimi 10.4.1944 tarih ve 4541 sayılı “Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanuna” göre bir muhtar ve ihtiyar heyetinden oluşur. Mahallenin nasıl kurulacağı 5272 sayılı Belediye Kanununda* gösterilmiştir; buna göre Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur.

Belediye Kanununda mahalle kurulması için ne gibi şartların aranacağı hakkında açıklayıcı hüküm yoktur. Ancak, 4541 sayılı Kanuna dayanan ve 4.4.1945 tarih ve 3/2412 no’lu Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılan “Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğüne” göre mahallelerin hane sayısının 300 ila 1000 arasında olması ve her apartman dairesinin bir hane sayılması öngörülmüş ise de, uygulamada bu kayıt ve şarta hiç dikkat edilmediği görülmektedir.

Mahalle kurulmasında açık bir kriterin olmaması belediyelerimizi gelişmiş mahalle kurmaya sevk etmekte ve bazı hallerde belediye ile mülki idare amirleri veya idare kurullarını birbirine ters duruma düşürmektedir. Özellikle büyük şehirlerde kontrolsüz gecekondulaşma nedeniyle çok kere mahalle kurulmasında gecikmeler yaşanmakta ve gecikmeden doğan sakinler ortaya çıkmaktadır (Aytaç, 1995:37).

Mahalle yönetimi köy yönetiminden farklı olarak yerel yönetim kuruluşu değildir. Mahalle muhtarlığı merkezi ve yerel idarenin şehir ve kasabaların mahallelerinde bulunan mümessilligidir. Yerel yönetimler il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla kurulan kamu tüzel kişileridir. 1982 Anayasasının 127 inci maddesine göre yerel yönetimler il özel idaresi, belediye ve köyden oluşur. Tüzel kişiliğe sahip olan yerel yönetimlerin bütçesi ve örgütü vardır. Tüzel kişiliği, bütçesi, personeli ve genellikle bürosu olmayan mahalle muhtarlığı merkezi ve yerel yönetimlerin temsilcisi ve yardımcısı olan geleneksel bir kuruluştur. İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği 81-111/235 sayılı yazısında “... mahalli idarelerde bulunması gerekli niteliklere sahip olmadıkları, tüzel kişiliklerin bulunmadığı dikkate alınarak mahalle

* Anayasa Mahkemesi 5272 sayılı Belediye Kanununu, T.B.M.M.’nce yapılan oylamanın usulüne aykırı olduğu gerekçesi ile iptal etti. Ancak, yeniden düzenleme yapılabilmesi için TBMM’ye 6 ay süre verildiğinden, 5272 sayılı Kanun 6 ay boyunca yürürlüktedir.

muhtarlıklarını mahalli idare olarak nitelendirmemiz mümkün değildir” şeklinde görüş vererek, mahalle idaresinin bir yerel yönetim kuruluşu olmadığı görüşünü doğrulamıştır (Taylan, 1996:5).

Mahalle bir yerel yönetim kuruluşu olmamasına rağmen, Mahalle Muhtarlığı ve İhtiyar heyetinin seçimi 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanuna” göre yapılmaktadır. Bir başka deyimle mahalle muhtarlığı, kendisi bir yönetim birimi olmamakla beraber, yerel yönetimle merkezi yönetimin kesiştiği noktada faaliyette bulunur. Seçilene kadar bir yerel yönetimi gibi hareket eden mahalle muhtarı, kaymakamın elinden mazbatasını aldıktan sonra, merkezi yönetime ait kimi yükümlülükleri yerine getirmekle görevlidir (Arıkboğa, 1999:103).

Hukuken "mahalle" tüzel kişiliğe haiz olmayan bir idari birimdir. Bu nedenle mahalle tüzel kişiliği adına dava açmak veya hakkında dava açılması söz konusu olamaz. Ancak bir istisna olarak emlak vergisine ait bedel ve değerlerin kesinleşmesi safhasında mahalle muhtarlarına, takdir komisyonlarının takdire ilişkin kararlarına karşı 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 49 uncu maddesinin "b" bendi uyarınca dava açma hakkı tanınmıştır (Aytaç, 1995:139).

3.1. MAHALLE İDARESİNİN ORGANLARI

Mahalle Yönetiminin organları Muhtar ve 4 üyeden oluşan İhtiyar Heyetidir. İhtiyar Heyetinin 4 tane de yedek üyesi vardır.

Organların Seçimi

4541 sayılı Kanunun mahalle muhtarı seçimine ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Mahalle muhtarlığı ve ihtiyar heyetinin seçimi 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”a göre yapılmaktadır. Bu Kanuna göre muhtar ve ihtiyar heyeti, mahallede bulunan seçmen tarafından çoğunluk usulüne göre seçilirler. Köy yönetiminin aksine, mahalle yönetiminde adaylık koymak yolu vardır; fakat siyasi partiler aday gösteremezler (Gözübüyük, 1989:96). Seçilmeye ilişkin olarak genel seçilme hükümlerine ilaveten en az altı aydan beri o mahallede oturmuş olmak şartı aranır. Mahalle muhtarları ve ihtiyar heyeti üyeleri 5 yılına seçilir.

Mahalle Muhtarlığının her hangi bir sebeple boşalması durumunda her yıl haziran ayında seçim yapılır. Seçim yapılınca değin mülki amirce görevlendirilecek bir ihtiyar heyeti üyesi tarafından muhtarlık görevi yürütülür. Boşalan üyelik, sırasıyla yedek üyeler tarafından doldurulur. Her hangi bir sebeple

muhtar seçilemezse mahallin en büyük mülki amiri tercihen ihtiyar heyeti üyeleri arasından olmak üzere yeni seçim yapılana kadar bir “muhtar vekili” seçer. Muhtara mülki amirin onayı ile izin verilebilir. Bu durumda mülki amir, ihtiyar heyeti üyelerinden birisini muhtar vekili olarak görevlendirir.

Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü'ne göre muhtarlar kendisine çalışma yeri olarak belirli bir yer ayırmak, bu yerde gündelik işlerini görmeğe yetecek kadar günün belli saatlerinde bulunmak ve bunu mahalle halkına ilan etmek ve yerini en büyük mülkiye memuruna bildirmek ile çalışma yerinin giriş kapısının uygun bir yerine muhtarlığın başlığını taşıyan bir levha koymak zorundadırlar.

3.2. MAHALLE YÖNETİMİNİN GÖREVLERİ

Genel olarak, mahalle yönetiminde görevlerin çoğunluğu muhtara tek başına verilmiştir. İhtiyar heyeti ile muhtarın beraber görev yaptığı durumlar istisnadır. Muhtarlar görevlerinin çoğunluğunu 4541 sayılı kanundan alır. Bunun dışında da bazı kanunlarla da muhtarlara görevler verilmiştir. Mahalle muhtarlarının önemli olan başlıca görevleri aşağıda sayılmıştır:

- 1- Nüfus cüzdanı örneği vermek, ikametgah ilmühaberi vermek,
- 2- Askerlik yoklama memurlarınca istenen bilgileri vermek; askerlik şubesi davet pusulalarını teslim almak ve ilgililere tebliğ etmek; askerlik meclisine katılmak; askere sevk cetvellerini tebliğ etmek; askere sevk tarihinde bulunmayanlar hakkında bilgi vermek,
- 3- Sandık seçmen listelerini askıya çıkarmak; İlçe seçim kurulu başkanınca verilen görevleri yerine getirmek.
- 4- Kadastro ilanlarını askıya çıkarmak,
- 5- Öğretim yılı başında öğrenim çağındaki çocukların kimliklerini gösterir çizelge hazırlamak; nüfus cüzdanı olmayan çocukların yaşlarını tahmin ve tespit etmek,
- 6- Ölen sigortalının yakınlarının geçimini sigortalı tarafından karşılandığını belirten ilmühaber vermek; yaşlılık ve malullük geliri olanların sağ olduğunu gösterir yoklama belgelerini onamak,
- 7- Yeşil kart almak için başvuranların başvuru formunu onamak,
- 8- Sefer görev emirlerini ilgililere bildirmek;
- 9- Salgın ve bulaşıcı hastalıkları ilgili resmi kurumlara bildirmek,

- 10- Mahalleye giren kimliği belirsiz ve şüpheli şahısları zabıtaya haber vermek,
- 11- Tebligat imkansızlığında tebliğ memurunun düzenleyeceği mazbatayı imzalamak; tebliğ imkansızlığı veya tebellüğünden imtina halinde evrakı teslim almak,
- 12- Vergi inceleme memurlarına bilgi vermek,
- 13- Kendine çalışma yeri olarak belirli bir yer ayırmak ve günün belli saatlerinde bulunmak ve bunu mahalle halkına bildirmek (Palabıyık, Atak, 2002:357-362).

3.3. MUHTARLARIN ÖZLÜK HAKLARI VE DİĞER ÜCRETLERİ

2108 Sayılı “Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası” ile muhtarlara 3000 gösterge rakamının bütçe kanunlarında devlet memur maaşı için belirlenen katsayı ile çarpılması bulunacak miktarda aylık ödenek verilir. Bu miktarı bakanlar kurulu yüzde yüze kadar artırmaya yetkilidir².

Bu ücretin dışında mahalle muhtarları, ilgili kanunları gereği düzenleyip onayladıkları ilmühaber ve belgelerden, her yıl İl İdare Kurullarınca tespit edilen tarife göre ücret alırlar. Muhtarlar bürosunun ısıtma, aydınlatma ve diğer giderlerini bu ücretle karşılar. Muhtarlara sağlanan ödenek düşük olmasına rağmen son yıllarda mahalle muhtarlığı seçimlerinde muhtar adaylarının çekişmelerine bakılırsa muhtarların aldığı harçlar nedeniyle muhtarlığın cazip bir iş haline geldiği söylenebilir.

Muhtarlığı çekici yapan diğer bir yönü ise 6136 sayılı "Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanun"a dayanılarak Bakanlar Kurulunca çıkarılan yönetmeliğin 8-b maddesinde Bakanlar Kurulunun 13.01.1992 gün ve 92/2635 sayılı kararı ile yapılan değişiklikle muhtarlara bağlı buldukları il sınırları içinde taşınabilmek kaydı ile valiliklerce silah taşıma izni verilebilmesidir.

3.4. MUHTARLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ

2108 sayılı Kanununun 4 üncü maddesiyle herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayan muhtarlar Bağ-Kur kapsamına alınmışlardır. Bağ-Kur'a

² Muhtar ödeneklerinin artırımına yönelik beş ayrı kanun teklifi TBMM'de gündem sırasını beklemektedir.

giriş muhtarın isteğine bağlı olmayıp zorunludur. Muhtarların sadece primleri kendileri tarafından ödenmek kaydıyla, çeşitli kademelerden tercih imkanları vardır.

Yeniden muhtarlığa seçilemeyenler veya muhtarlıktan ayrılanlar, kanuni primleri kendileri ödemeleri şartıyla, Bağ-Kur ile ilişkilerini devam ettirebilirler. Bir sosyal güvenlik kurumundan aylık almakta olan muhtar varsa bu aylığı, aldığı muhtarlık ödeneği yüzünden kesilmez.

Muhtarların aksine, İhtiyar Heyeti üyelerine, mevzuatta her hangi bir ücret ödenmesi öngörülmemiş ve sosyal güvence sağlanmamıştır.

3.5. MUHTARLARIN SORUŞTURULMASI

4541 sayılı Kanunda ve buna dayanarak çıkarılan Tüzükte mahalle muhtar veya ihtiyar kurulu üyelerinin görevleri dolayısıyla işledikleri suçlarla ilgili nasıl bir kovuşturma ve yargılama usulüne tabi tutulacaklarını belirten bir hüküm yoktur. Buna karşılık, mahalle muhtar veya kurul üyelerine görev veren yasalarda, söz konusu görevlerin yerine getirilmemesi halinde muhtar ve üyeler hakkında uygulanacak, soruşturma, kovuşturma ve yargılama usulleri hakkında hükümlere rastlanılmamaktadır (Aytaç, 1995:140).

1977 yılında 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik yasası yürürlüğe konulduktan sonra muhtarlara devletçe aylık ödenek verilmekte olmasının onları memurlara yaklaştırdığı görüşü ağırlık kazanmış ve hem Danıştay, hem Yargıtay mahalle muhtarlarının da Memurların Yargılanması Hakkındaki Kanun hükümlerine tabi olacakları görüşünü benimsemişlerdir (Aytaç, 1995:140-141).

Özellikle Danıştay 2 nci Dairesinin "4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri teşkiline Dair Kanununun 3 üncü maddesiyle kendilerine Askerlik Kanunu, Nüfus Kanunu, Tapulama Kanunu ve sair mevzuata ilişkin olarak bir çok mükellefiyetler yüklenen mahalle muhtarlarının gördükleri işin Ceza Kanunu uygulaması yönünden kamu görevi olduğu ve bu görevleri sırasında işledikleri suçların kovuşturulmasının Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanuna tabi olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenlerle sanık hakkında Memurin Muhakemat Hakkındaki Kanuna göre karar verilmesi gerektiğine oy çokluğuyla karar verilerek esasın incelenmesine geçildi" şeklindeki 02.11.1983 tarih ve E 1981/3308, K 1983/3514 sayılı kararından sonra mahalle muhtarları hakkında görevleri esnasında veya görevlerinden dolayı işlenen suç sebebiyle "Memurin Muhakematı Kanunu"na, şimdiki şekliyle "Memurlar ve Diğer Kamu

Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun"a göre soruşturma yapılması kesinlik kazanmıştır (Taylan, 1995:51).

4. YENİ BELEDİYE YASASI İLE MAHALLE YÖNETİMİNE GETİRİLEN YENİLİKLER

5272 sayılı yeni Belediye Kanununun "Mahalle ve yönetimi" başlığını taşıyan 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir :

"Mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir.

Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur.

Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlara iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.

Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümünü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır."

1580 sayılı yasadan farklı olarak mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti işlemlerinde il idare kurulu devre dışı bırakılmıştır. Eski kanunda mahallenin bölünmesi öngörülmezken, yeni kanunda mahallelerin bölünebilmesi için belediye meclisi yetkili kılınmıştır. Eski kanun metninde kaymakamın bir fonksiyonu yokken, 5272 sayılı Kanunda belediye meclisi kararına Kaymakamın görüşünün de eklenmesi şartı konulmuştur. Ancak, kaymakamın görüşünün uygun görüş olması gerektiğine dair bir hüküm yoktur.

Yine aynı yasada eski yasada olmayan "mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir" hükmü eklenmiştir. Bu düzenleme 4541 sayılı "Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun"da sayılan mahalle yönetiminin organlarının sayılmasından daha farklı bir anlam ifade etmektedir. Çünkü, burada mahallenin, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetileceğinden bahsedilmektedir. Buna rağmen, mahalle muhtarının personeli ve mal varlığı olmadığı göz önüne alındığında, mahalleyi yönetmenin çok fazla işlevi olmadığı söylenebilir.

Yeni Belediye Kanununda, mahalle muhtarına diğer kanunlarla verilen görevler dışında bir takım yeni görevler verilmiştir. Bunlar sırasıyla:

- Mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek,
- Mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek,
- Belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek,
- Mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek,
- Diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak olarak belirlenmiştir.

5272 sayılı Kanunda mahalle ile ilgili olarak belediyelere yüklenen görevler sırasıyla:

- Mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçların karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli yardım ve desteği sağlamak,
 - Kararlarında mahallenin ortak isteklerini göz önünde bulundurmak ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışmak,
- olarak belirlenmiştir.

Uygulamada belediyeler mahalle muhtarlarına bir takım yardımlar sağlıyordu. Bunların başında da muhtarlara çalışma yeri temin etmek gelmekteydi. 5272 sayılı Kanunla getirilen düzenlemeyle belediyelerin mahalleye ve muhtarlığa yardım yapabilmesinin yasal dayanağı da oluşturulmuştur. Buna rağmen, yapılan düzenleme belediyeleri kesin bir yükümlülük altına da sokmamaktadır. Çünkü belediye, muhtarlıklara imkanları ölçüsünde yardım yapmaya çalışacaktır.

5272 sayılı Belediye Kanunu ile getirilen önemli bir yenilik de kent konseyi kavramıdır. Kent konseyinin oluşumunda muhtarlık temsilcilerine de yer verildiği görülmektedir. Ancak, bu temsilcilerin nasıl belirleneceği konusunda bir hüküm yoktur. Özellikle Büyük şehirlerde mahallelerin çoğunun birbirinden ayrı yapıda oldukları ve farklı sorunlara sahip olduğu düşünülürse kent konseyinde tüm mahalle muhtarlarının temsil edilmesi daha doğru olacaktır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Muhtarların yerine getirdiği görevlere baktığımızda, devletin başka kurumlarınca da örneğin belediyelerce veya karakollarca da rahatlıkla yerine getirilebileceği, bu yüzden mahalle yönetiminin kaldırılmalarının tasarruf

sağlayacağı söylenebilir. Ancak, geçmişte biri Osmanlı döneminde olmak üzere iki defa kaldırılıp tekrar açılmasına ihtiyaç duyulduğu göz önüne alınırsa uygulamanın devam etmesi gerektiği sonucuna varabiliriz. Bu durumda yapılması gereken, mahalle muhtarlarına mevcut görevlerinin yanında halka en yakın seçilmiş kişi olarak devletle vatandaşlar arasında iletişimi kuracak, vatandaşların özellikle yerel hizmetlere ilişkin beklentilerini ilk elden yetkili makamlara aktarmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılmasıdır. Uygulamaya baktığımızda da muhtarlarımız mahalle halkının çeşitli sorunlarını, seçilmiş kişi olmanın sorumluluğu ve tekrar seçilememe kaygısıyla yetenekleri ölçüsünde, mümkün merteye resmi kurumlardaki tanıdıklarından yardım isteyerek çözmeye çalıştıkları görülmektedir.

Kanunlarda muhtarlara verilmiş herhangi bir yetki olmadığı gibi, mahalle idaresinin tüzel kişiliği olmadığından muhtarın mahalle adına hareket etmesini sağlayacak resmi bir sıfatı da yoktur. Bu açıdan bakılınca, 5272 sayılı Kanunda yapılan düzenlemeleri, mahalle yönetimini güçlendirmek adına olumlu yönde atılmış adımlar olarak değerlendirmek gerekir. Ancak, tek başına yeterli değildir; belediye kanununa paralel olarak, 4541 sayılı "Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun"un da günümüz şartlarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Şu anki haliyle 4541 sayılı Kanunun yarısı hükümsüz hale geldiği halde, çıkarıldığı 1945 tarihindeki şekliyle duran tüzük, bu günün ihtiyaçlarına cevap verecek halde değildir.

Mevcut haliyle de 5272 sayılı Kanunda yapılan düzenlemenin nayif olduğu söylenebilir. Çünkü, yapılan düzenleme belediyeleri kesin bir yükümlülük altına sokmamakta; belediyelerden, imkanları ölçüsünde muhtarlıklara yardım yapmaya çalışmalarını istenmektedir. Bu imkanların, ne dereceye kadar uygun olduğunun objektif bir ölçüsünün olmaması belediyelere bir nevi keyfilik sağlayacaktır.

Diğer taraftan, mevcut kanunlarla kendilerine pek çok görevler verilen muhtarlara, amacı belediye kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek olan belediye kanunu ile yeni görevler verilmesi, seçimle iş başına gelen ve halka en yakın kamu görevlisi olan muhtarlar ile belediye yönetiminin, mahalli ihtiyaçların karşılanması konusunda daha eşgüdümlü çalışmasının amaçlandığı düşünülse de, gerçekte hiçbir yetkisi olmayan muhtarların mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek gibi bir çok boyutu olan görevleri yerine getirebilmesinin biraz zor olacağı düşünülmektedir. Bu gerekçelerle, mahalle yönetimi ile ilgili yasal düzenlemenin mutlaka

güncelleştirilmesi, muhtarların aslında fiilen yaptıkları mahalle temsilciliğinin hüküm altına alınması, mahalle bazında yapılacak hizmetlerin planlanması ve yürütülmesinde mahalle yönetimi ile merkezi ve yerel yönetimlerle karşılıklı etkileşimi sağlayacak mekanizmaların mutlaka oluşturulması ve mahalle kurulmasının nesnel ve tutarlı kurallara bağlanması gerekmektedir. Bu şekilde yapılacak düzenleme, vatandaşın en alt düzeyden başlayarak yönetime demokratik yollardan katılmasının yolunu açacaktır.

Günümüzde çok az insan doğduğu ve nüfusa kayıtlı olduğu yerde yaşamayı devam ettirmektedir. Pek çoğumuzun hem doğduğu hem de nüfusa kayıtlı olduğu yerler farklı farklıdır. Bu durum hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler açısından nüfus bilgilerine ulaşmada sıkıntı oluşturmaktadır. Her beş yılda bir yapılan nüfus sayımları ile yeterince sağlıklı bilgi alınmadığı açıktır. Bu amaçla Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğünün MERNİS ve Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS) projelerine muhtarlıklar da bağlanarak, nüfus bilgilerinin daha sağlıklı tutulması sağlanabilir. Bu şekilde yapılacak bir düzenleme ile yerel yönetimler ihtiyaç duyduğu istatistiki bilgilere daha sağlıklı ulaşmış olacak ve bölgeleri ile ilgili daha gerçekçi planlar yapabileceklerdir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Arıkboğa, Erbay, "Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış" **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Temmuz 1999, Cilt: 8.
- Aytaç, Fethi, **Mahalle Muhtarının El Kitabı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1995.
- Bulut, Yakup, "Mahalle Muhtarlığı Üzerine Bir Araştırma" **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Temmuz 2001, Cilt: 10, Sayı 3.
- Eryılmaz, Bilal, **Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme**, İşaret Yayınları, İstanbul 1992.
- Gözübüyük, Şeref, **Yönetim Hukuku**, 3. Bası, Sevinç Yayınları, Ankara 1989.
- Palabıyk, Hamit, Atak, Şermin, "Türkiye'de Mahalle Yönetimi", **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Alfa Kitabevi, İstanbul 2001.
- Ortaylı, İlber, **Türk İdare Tarihi**, TODAİE, Ankara 1979.
- Taylan, Ertuğrul, **Mahalle Muhtarlığı ve Açıklamalı Mahalle Muhtarlığı Kanunu**, Papirus Ofset, Ankara 1996.